SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ
Hallitusneuvos Liisa Katajamäki

14.03.2016

Perustuslakivaliokunta

HALLITUKSEN ESITYS TARTUNTATAUTILAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 13/2016VP)

TARTUNTATAUTILAKI

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan korvattavaksi nykyinen tartuntatautilaki uudella samannimisellä lailla. Lain tavoite on tartuntatautien ja niiden leviämisen estäminen. Siinä säädettäisiin siten ehkäisevistä toimenpiteistä. Tartuntatautien torjuntatyö toteutettaisiin osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Tautien hoidosta ei säädettäisi lukuun ottamatta hoidon osana tarvittavia toimia taudin leviämisen estämiseksi. Hoito potilaille annettaisiin terveydenhuoltolain ja kansanterveyslain mukaisesti.

Laissa on otettu huomioon myös tartuntatautien torjunnan kansainvälisen ja Euroopan unionin yhteistyön vahvistuminen.

Viranomaisten tehtävät ja työnjako

Kunnan ja valtion viranomaisten nykyinen työnjako säilytettäisiin. Kunnalla olisi edelleen vastuu oman alueensa tartuntatautien torjunnasta. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tehtävänä olisi tukea kuntaa asiantuntemuksellaan tautien diagnostiikassa ja epidemioiden selvittämisessä. Tartuntataudeista vastaavan lääkärin roolia kunnassa ehdotetaan vahvistettavaksi, ja kunnan tartuntataudeista vastaavassa toimielimessä päätettävät henkilöä koskevat asiat siirtyisivät pääosin virkasuhteisen kunnan tartuntataudeista vastaavan lääkärin päätettäviksi. Myös aluehallintoviraston tulisi nimetä tartuntataudeista vastaava lääkäri, joka sairaanhoitopiirin kuntayhtymissä on jo voimassa olevan lain mukaan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos säilyisi torjuntatyön valtakunnallisena asiantuntijalaitoksena.

Ajankohtaiset haasteet

Tartuntatautien torjunnan haasteita ovat hoitoon liittyvät infektiot ja lääkkeille erittäin vastustuskykyiset mikrobit. Niiden torjumiseksi annettaisiin velvoitteita kaikille terveydenhuollon toimintayksiköille ja myös sosiaalihuollon toimintayksiköille. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymällä olisi alueellaan tätä työtä ohjaava rooli ja siihen liittyen velvoite pitää erittäin vastustuskykyisten mikrobien kantajien rekisteriä.

Viranomaisten tietojen saanti

Torjuntatyölle välttämättömästä viranomaisten tiedon saannista säänneltäisiin nykyistä tarkemmin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymille ehdotetaan oikeutta perustaa tapauskohtaisia rekistereitä epidemian selvittämisen ja tartunnan jäljityksen toteuttamiseksi. Rokotusten haittavaikutusten seuranta siirrettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselle muun lääkkeiden turvallisuuteen liittyvän seurannan yhteyteen.

Meritullinkatu 8, Helsinki
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.stm.fi
Puhelin 0295 16001
Telekopio 09 6980 709
e-mail: kirjaamo@stm.fi
etunimi.sukunimi@stm.fi

Poikkeuksellinen epidemia
Lakiin sisältyisi velvoite varautua poikkeukselliseen epidemiaan hallinnon kaikilla tasoilla. Tilanteen johto olisi määrätty sosiaali- ja terveysministeriölle. Joustavan ja nopean toiminnan saavuttamiseksi annettaisiin mahdollisuus valtioneuvoston asetuksella antaa rokotustehtäviä myös terveydenhuollon ja sosiaalihuollon toimintayksiköille sekä työterveyshuollolle oikeus rokottamisen. Asetuksella voitaisiin myös säätää eräitä poikkeuksia lääkkeitä sekä terveydenhuollon laitteita ja tarvikkeita koskeviin säännöksiin.

Muut lait
Tartuntataudin leviämisen estämiseksi ansiotyöstään poissa olemaan, eristettäväksi tai karanteeniin määrätyn henkilön ansionmenetyksen korvaamista koskevia säännöksiä selkeytettäisiin. Tartuntatautilaissa säädettäisiin oikeudesta tartuntatautipäivärahaan ja sairausvakuutuslaissa päivärahan määräytymisestä ja maksamisesta. Sairausvakuutuslain mukaisesti ansionmenetyksen korvaamiseksi maksettaisiin vain yhtä etuutta, tartuntatautipäivärahaa.

Rikoslakia muutettaisiin siten, että siinä määriteltäisiin nykyistä tarkemmin tartuntatautilain säännökset, joiden rikkomisesta voitaisiin rangaista terveydensuojelurikkomuksena.

Lisäksi eräisiin muihin lakeihin ehdotetaan tehtäväksi tekniset muutokset siten, että niissä viitataan ehdotettuun tartuntatautilakiin voimassa olevan lain sijasta.

SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS

Tartuntatautien luokittelu
Tartuntataudit luokiteltaisiin nykykäytännön mukaisesti valtioneuvoston asetuksen tasolla, koska kiireellisessä tilanteessa, esimerkiksi pandemian uhatessa, lain muuttamista vaativa eduskuntakäsittely olisi liian hidas menettely. Tartuntataudin leviäminen on pystyttävä estämään nopeasti ihmisten hengen ja väestön terveyden turvaamiseksi.

Rajoitustoimenpiteet
Ehdotetun lain 6 luvussa säädettäisiin tartunnan leviämistä rajoittavista toimenpiteistä. Henkilöiden tahdosta riippumattomista toimista päättämistä täsmennettäisiin. Ne olisivat edelleen toissijaisia henkilön kanssa yhteisymmärryksessä toteutettaviin toimiin nähden. Henkilöiden asemaa pyritään parantamaan myös säätämällä karanteeniin ja eristykseen määrätyn oikeuksista nykyistä tarkemmin lain 68 §:ssä.

Karanteeni ja eristäminen
Lakiehdotuksen 60 §:ssä säädetään karanteenista ja 63 §:ssä eristämisestä. Kummassakin pykälässä säädetään edellytyksistä, joiden täyttyessä rajoitustoimenpiteen käyttö on sallittua. Karanteeni ja eristäminen on mahdollista myös vastoin potilaan tahtoa. Karanteeni tai eristäminen tulisi lopettaa heti, kun sen edellytyksiä ei enää ole.

Karanteeni ja eristäminen ulkopuolelta lukittavassa tilassa
Karanteenin ja eristämisen perusteet ulkopuolelta lukittavassa tilassa on lueteltu tyhjentävästi ja tarkkarajaisesti lain 67 §:ssä. Rajoitustoimenpiteen käyttö rajattaisiin käytännössä tilanteisiin, joissa sitä lievemmän rajoitustoimenpiteen käyttö ei olisi mahdollista tai riittävää tilanteessa, jossa potilas käyttäytymisensä tai uhkauksensa perusteella vakavasti vaarantaisi oman tai toisen henkilön terveyden. Edellytyksenä olisi henkilökunnan suorittama valvonta ja potilaan mahdollisuus saada välittömästi yhteys henkilökuntaan.

Välttämättömän sairaanhoidon ja lääkityksen antaminen
Lakiehdotuksen 64 § mahdollistaisi lääketieteellisesti välttämättömän sairaanhoidon antamisen eristämisen aikana ja 65 § lääkärin määräämien lääkkeiden antamisen henkilön vastustuksesta huolimatta. Edellytyksenä on se, että toimenpiteet ovat tarpeen eristetyn omaa henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi ja toimenpiteen toteuttamatta jättämisen uhkana olisi yleisvaarallisen tartuntataudin leviäminen.

Tapaamisen rajoittaminen karanteenin ja eristämisen aikana
Lakiehdotuksen 69 §:n mukaan henkilön oikeutta tavata terveydenhuollon toimintayksikön ulkopuolisia henkilöitä voidaan rajoittaa vain silloin, kun se on välttämätöntä yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämätöntä. Tapaamisten rajoittamistoimenpiteet ovat välttämättömiä vain siihen asti kunnes potilas ei enää tartuta.

Pakollinen rokotus
Pakollista rokotusta koskeva 47 § ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevan lain mukaisena. Valtioneuvosto päättäisi pakollista rokotusta koskevan asetuksen antamisesta epidemiologisen ja lääketieteellisen tilannearvion perusteella. Säännös on perusteltua säilyttää laissa hyvin poikkeuksellisia terveydenhuollon häiriötilanteita varten esimerkiksi bioterrorismin seurauksena syntynyttä vakavaa epidemiaa ajatellen.

Työntekijöiden ja opiskelijoiden rokotus potilaiden suojaamiseksi
Ehdotetun työntekijöiden rokotussuojaa potilaiden suojaamiseksi koskevan 48 §:n tavoitteena on suojata tartuntatautien vakaville seuraamuksille alttiiden potilaiden ja asiakkaiden henkeä ja terveyttä. Rokotusten ottaminen olisi vapaaehtoista.

Päätöksenteko ja toimenpiteiden suorittaminen

Lakiehdotuksen rajoitustoimenpiteitä koskevien 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67 ja 69 §:ien mukaan ratkaisutoimivalta olisi virkasuhteisella kunnan tai sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaavalla lääkärillä. Kiireellisessä tapauksessa voisi muu julkisessa terveydenhuollossa toimiva laillistettu lääkäri päättää henkilön tai tavaran karanteenista tai henkilön eristämisestä taikka päättää välttämättömän sairaanhoidon toteuttamisesta, lääkityksen antamisesta henkilön vastustuksesta huolimatta tai tapaamisen rajoittamisesta enintään viideksi päiväksi. Edellytyksenä on, että se on välttämätöntä tartuntataudin leviämisen estämiseksi ja päätöksen tekemisen edellytykset ovat todennäköisesti olemassa.

Muutoksenhaku
Lakiehdotuksen mukaan muutoksenhakukelpoisia päätöksiä olisivat 16 §:n, 57—67 ja 69—71 §:ien mukaiset rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevat päätökset. Mainittuja rajoitustoimenpiteitä koskevaan päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla 90 §:n mukaisesti hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Potilaan tai hänen edustajansa käytössä olisivat myös potilaslain mukainen muistutus, hallintolain mukainen hallintokantelu valvontaviranomaiselle sekä mahdollisuus nostaa vahingonkorvauskanne ja rikossyyte.

LIITTEET -

JAKELU -

TIEDOKSI
Ministeri Rehula
Erityisavustaja Salmenpohja
Erityisavustaja Kause
Ministeri Mäntylä
Erityisavustaja Ullvén-Putkonen
Erityisavustaja Perälä
Kansliapäällikkö Sillanaukee
Osastopäällikkö Niemi